

Bijlage met aandachtspunten voor een traject Professionele Redzaamheid
Ongekwalficeerd voor *zeer laag opgeleiden*
bij:

Op weg naar werk

Een voorbeeldmatige uitwerking van een
traject Professionele Redzaamheid
Ongekwalficeerd voor oud- en nieuwkomers

Monic Breed (SLO)
Hilde den Exter (CINOP)
December 2005

The logo for CINOP, featuring the word "CINOP" in a stylized, lowercase font with a red wavy line above the "I".

The logo for SLO, consisting of the letters "SLO" in a bold, sans-serif font inside a blue circle, with the tagline "Werken aan leren" below it.

Bijlage met aandachtspunten voor een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor *zeer laag opgeleiden*

bij:

Op weg naar werk

Een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor oud- en nieuwkomers in Educatie

Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

Auteurs: Monic Breed (SLO), Hilde den Exter (Cinop)

Met dank aan:

ROC Midden Nederland: Annemieke Zevenhuijzen, Camiena Sanders

Nova College Haarlem: Petra Zijlstra

ROC Gilde Opleidingen, Venlo: Annemie Koenders

ROC Aventus, Deventer: Angèle van de Bosch

ROC Rijn IJssel, locatie Renkum: Jeanet van der Schaaf

ROC West Brabant, Pasvorm Breda: Riet Thijssen

Albada College, Vlaardingen: Marijke van Zessen, Ria Plaisier

Cinop: Annet Berntsen, Joke Huisman

SLO: Els Leenders

Enschede, december 2005

Vooraf

Begin 2005 verscheen *Op weg naar werk*, Een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor oud- en nieuwkomers¹. De conceptversie van *Op weg naar werk* werd in november 2004 op een landelijke conferentie besproken. Een van de zaken die daar voren kwam, was dat het traject minder geschikt zou zijn voor zeer laag opgeleiden. Daarom is in 2005 met een aantal Educatiedocenten en -coördinatoren gekeken naar wat aandachtspunten zijn wanneer men het voorbeeldtraject wil gebruiken voor het inrichten van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd (PO) voor zeer laag opgeleiden. Deze aandachtspunten kunt u vinden in deze bijlage.

De aandachtspunten dienen gelezen te worden samen met paragraaf 2.3.2 Toelichting bij de fasering van *Op weg naar werk* (p. 18 en 19). In kaders vindt u voorbeelden van wat er als aandachtspunten beschreven staat. De praktijkvoorbeelden en ervaringen uit het veld zijn opgenomen in een schema aan het eind van deze bijlage.

¹ Op weg naar werk; een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor oud- en nieuwkomers; Projectgroep Professionele redzaamheid; SLO/CINOP, Uitgave SLO, Enschede, februari 2005, BVE/2624.003

Aandachtspunten bij *Intake*

Maak gebruik van een tolk en/of een buddy bij de intake van bij zeer laag opgeleiden. Hiermee wordt beter en sneller inzichtelijk wat de competenties van iemand zijn maar ook wat de reden is waarom iemand zeer laag opgeleid is. De intaker zal goed moeten doorvragen. Het is voor het bepalen van het traject en de keuze voor de manier van begeleiden goed te weten of iemand bijvoorbeeld geen kans heeft gehad in onderwijs door het ontbreken van onderwijsvoorzieningen, of iemand vastgelopen is in het onderwijs doordat hij moeilijk lerend is, of iemand vastgelopen is door sociaal-emotionele problemen et cetera.

Om de competenties van iemand in kaart te brengen, is het belangrijk inzicht in de (werk)ervaringen van de deelnemer te krijgen. Deze capaciteiten geven ook aanwijzingen voor het ontwikkelen van een traject op maat. Voor een zeer laag opgeleide deelnemer is het vaak moeilijk om aan te geven waar hij ervaring in heeft, zeker als hij niet of nauwelijks voor een werkgever heeft gewerkt. Ook hier is het dus belangrijk om goed door te vragen. Vaak heeft iemand meer ervaring dan in eerste instantie gedacht wordt. Het runnen van een huishouden met kinderen vraagt bijvoorbeeld om goed plannen en organiseren.

Neem dus de tijd voor de (verlengde) intake om de capaciteiten en ervaringen (competenties) te benoemen. Deze competenties kunnen een basis vormen om in een traject verder aan te werken.

Buddyproject Big Brother, Big Sister

De PvdA Utrecht is samen met het ROC Midden Nederland, het Vader Rijn College, Meerstroom College en Delta College een pilot gestart waarin jonge professionals of studenten als buddy gekoppeld worden aan allochtone deelnemers uit de genoemde scholen. De buddy's gaan de deelnemers helpen bij het vinden van een stageplek en later helpen bij de toetreding tot de arbeidsmarkt.

Meer informatie: www.pvda-utrecht.nl

In 2004 is in Veenendaal een onderzoek uitgevoerd onder 'andere' nieuwkomers (niet-vluchtelingen), over hun behoefte aan ondersteuning. Daaruit bleek dat ook migranten-nieuwkomers behoefte hebben aan maatschappelijke begeleiding, met name op het gebied van gezondheidszorg, opvoeding van kinderen, rechtshulpverlening, vrijwilligerswerk etc. Ook bleek er veel behoefte te bestaan aan contacten met Nederlanders en het leren van de Nederlandse taal.

Mede naar aanleiding van dit onderzoek heeft SVMG het afgelopen jaar verschillende stappen ondernomen om andere nieuwkomers (niet-vluchtelingen) beter te bereiken en het aanbod aan hen te verduidelijken.

Bron: Stichting Vluchtelingenwerk (<http://www.svmg.nl>)

Aandachtspunten bij *Fase 1: start traject*

Zorg ervoor dat het leren direct in de praktijk plaatsvindt. Het is voor deze doelgroep minder zinvol om het traject te starten met alleen de nadruk op verwerving van het Nederlands als tweede taal. Uit ervaring blijkt dat juist de doelgroep zeer laag opgeleiden niet veel baat heeft bij taallessen in de klas. Sluit aan bij de competenties en leerdoelen van de deelnemer. Haal de praktijk in de school en/of laat deelnemers buitenschoolse opdrachten uitvoeren.

Pilot PO voor zeer laag opgeleiden, Albeda College

De deelnemers worden na de verlengde intake meteen aan de slag gezet. Ze organiseren samen bijeenkomsten voor kinderen van andere deelnemers op het ROC (kinderopvang). De eerste ervaringen laten zien dat de deelnemers hierdoor heel snel taal leren. (Zie ook verderop.)

Maak gebruik van extra begeleiding in de persoon van een buddy of begeleider die met de deelnemer meegaat naar de school van de kinderen, met het boodschappen doen, met een huisartsbezoek, een bezoek aan het gemeentehuis, de bibliotheek, een bezoek aan een bedrijf. Het zelfvertrouwen van de deelnemer neemt toe, de angst neemt af om ergens op af te stappen.

Pasvorm Breda, ROC West Brabant

"De praktijk is de beste leerschool: alle deelnemers na twee weken op stage. En bij lesgeven in de praktijkcentra op school is er een snelle taalverhoging en verhoging van het zelfvertrouwen."

Laat de deelnemers zich bewust worden dat je ook zonder de taal goed te spreken, kunt participeren in de maatschappij. Leer ze strategieën om hun taalachterstand te compenseren. Leer ze bijvoorbeeld dat je hulp kunt vragen aan de mensen in je omgeving en dat je met hulp misschien wel bereikt wat je wil bereiken.

Bied meer begeleiding bij de reflectie in samenhang met een instrument als (taal)portfolio. Wat doe ik, wat kan ik, wat wil ik leren, wat moet ik doen om iets wel te kunnen. Reflecteren op je eigen leerproces is voor deze doelgroep extra moeilijk, omdat ze dat waarschijnlijk nog nooit eerder gedaan hebben.

Aandachtspunten bij Fase 2: het bepalen van een reëel arbeidsperspectief

Laat de deelnemers zien dat ook doorstromen naar vrijwilligerswerk een mogelijkheid is om meer opgenomen te worden in de Nederlandse samenleving, om jezelf nuttig te voelen en gewaardeerd te weten, om meer Nederlands te leren en vaardigheden die ook van waarde zijn op de arbeidsmarkt. Het is een goede mogelijkheid om jezelf verder te ontwikkelen.

Ga op bezoek bij vrijwilligersinstellingen als een buurthuis en laat de verschillende werkzaamheden zien. Ga op bezoek bij scholen en laat zien en ervaren wat bijvoorbeeld ouderparticipatie als vorm van vrijwilligerswerk allemaal kan inhouden.

Maak gebruik van extra begeleiding in de persoon van een buddy of begeleider die met de deelnemer meegaat met de bezoeken aan bedrijven, buurthuizen, vrijwilligersprojecten en scholen. Het zelfvertrouwen van de deelnemer neemt toe, ze durven open op de wereld af te stappen.

Congres Taalbeleid Amsterdam (november 2005), Project leestassen

Op een school in Amsterdam kunnen ouders een leestas lenen en thuis samen met hun kinderen voorlezen, knutselen, luisteren en kijken ter bevordering van het (taal)contact tussen ouders en kinderen en ter stimulering van de taalverwerving. Iedere woensdagmorgen komen ouders met een verschillende moedertaal bij elkaar om met elkaar leestassen te maken die bedoeld zijn voor de uitleen. Een van de ouders: "Mijn zelfvertrouwen is gegroeid in deze bijeenkomsten. Ik durf fouten te maken en jullie verbeteren mij zodat ik weer leer hoe ik het beter kan zeggen."

Bied begeleiding bij de reflectie in samenhang met instrumenten als (taal)portfolio. Wat doe ik, wat kan ik, wat wil ik leren, wat moet ik doen om iets wel te kunnen. Dit is nu vooral van belang voor dedeelnemers die instromen in deze fase. Die begeleiding kan ook door deelnemers, die hieraan gewend zijn geraakt in de eerste fase, worden gegeven.

Laat deelnemers ook in deze fase zich bewust worden van strategieën om hun taalachterstand te compenseren.

Aandachtspunten bij *Fase 3: stage lopen en opstelling Persoonlijk Ontwikkelingsplan*

Afhankelijk van de regio en de economische situatie is het voor een deel van de zeer laag opgeleide deelnemers mogelijk om een stageplaats te vinden. Op dit moment blijkt het vinden van goede stageadressen in bedrijven vaak moeilijk te zijn. De druk op de stagemarkt is groot. Allochtone volwassenen moeten op die markt concurreren met jongeren uit het vmbo en mbo. Mogelijke alternatieven zijn: werk in seizoensarbeid, stages in buurt- en vrijwilligerswerk, werkbegeleidingstrajecten bij SW-bedrijven, stages in eigen praktijkleercentra binnen het ROC, praktijkopdrachten bij verschillende instellingen buiten school.

Pilot PO voor zeer laag opgeleiden, Albeda College

Het Albeda College in Vlaardingen heeft een 'een gat in de markt' op de eigen school gevonden. Kinderopvang bleek vaak een probleem te zijn. De groep deelnemers van de Pilot PO doet ervaring op rond kinderopvang. Zij zoeken zelf de kinderen bij de schoolgaande ouders en bereiden het programma voor de kinderen voor, voeren het uit en hebben daarover contact met de ouders. In de begeleiding wordt gekeken naar de ontwikkeling van de competenties via reflectie.

Behoren zowel werkplekken in de school als stages buiten de school niet tot de mogelijkheden dan is het misschien mogelijk om als docent de stagebegeleiding voor een groep deelnemers op je te nemen. Een organisatie biedt dan wel de mogelijkheid van een stage maar het ROC neemt de taak van begeleider op de stageplek op zich. Daarmee wordt het bieden van een stageplaats laagdrempeliger voor een organisatie. Het ROC overlegt met de organisatie over het te verrichten werk en voert de werkzaamheden uit met de deelnemers. De deelnemers leren op de werkplek de taal en ze leren bijvoorbeeld samenwerken. Bijkomend voordeel is dat reflectie op het leren met de docent meteen op de stage plaats kan vinden.

Maak ook in deze fase gebruik van de begeleiding door een buddy. Misschien gaat een bedrijf wel eerder om als je een stage vraagt en daarbij op enkele onderdelen tijdens de stage kunt terugvallen op een buddy.

Aandachtspunten bij *Fase 4: functioneren als werknemer*

Werk zoeken en functioneren als werknemer voor de zeer laag opgeleide deelnemer kan dus ook betekenen vrijwilligerswerk, want vooralsnog is dit vaak het meest haalbare, ook als deelnemers aan het werk zouden moeten. Ideaal zou zijn als de deelnemers bij het uitvoeren van het vrijwilligerswerk in lichte mate begeleid zouden kunnen worden, zodat hij doorgaat met het in kaart brengen van zijn ontwikkeling en gestimuleerd wordt om na een tijdje de stap naar werk te maken. Vrijwilligerswerk biedt de deelnemers de mogelijkheid om zich verder te ontwikkelen en levert contact op met de Nederlandse samenleving.

Maak ook in deze fase gebruik van de begeleiding door een buddy. De deelnemer en ook de begeleider in het bedrijf kan dan als het nodig is, terugvallen op een buddy die het totale proces heeft meegemaakt.

Bijlage bij: Bijlage met aandachtspunten voor een traject PR-o *voor zeer laag opgeleiden*

bij: Op weg naar werk, Een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid voor oud- en nieuwkomers

Praktijkvoorbeelden en ervaringen van deelnemers bijeenkomsten PR-o zeer laag opgeleiden 2005

Inbreng door:	Actie/Ervaringen	Knelpunt	Advies	Doelgroep	Aanpak en fase	Doelen
Annemieke Zevenhuizen (ROC Midden Nederland), onderwijsbureau a.zevenhuizen@rocmn.nl	Een werkgroep van docenten is bezig met een vertaling van het PR-o traject naar de lespraktijk. Er is een traject PR-o: duaal naar werk, maar geen praktijkcomponent. Er lopen trajecten NT2 met stages. Er ligt nu een plan vanuit de werkgroep om een pilot te starten in Amersfoort met als doelgroep de laag opgeleiden.	De omvang van een traject vanwege de tijd die nodig is (contacturen en studiebelasting) om een niveau te verhogen.		laag opgeleiden midden opgeleiden	Uitbreiden van het aanbod PR-o voor deze doelgroep	
Petra Zijlstra (Nova College Haarlem), opleidingsmanager pzijlstra@novacollege.nl	Ervaring met trajecten van 20 weken na het inburgerings-traject: Kies voor Werk	De doelgroep haalt niveau A2 niet voor spreken en luisteren. De zl-opgeleiden zijn in de inburgerings-cursus gealfabetiseerd. Trends onder nieuwe inburgeraars: - stijging analfabeten; - functionerings-niveau van de oudkomers is	Zoek stageplek waar werk 'gegarandeerd' is.	1. oudkomers 2. onze trajecten voor niveau 2 en 3 lijken op het traject PR-o 'Op weg naar werk'.	Trajecten Kies voor Werk (o.a.) voor oudkomers: Werken in fases: - Fase 1: Kort taaltraject=3 maanden; - Fase 2: t.b.v stage profiel helder krijgen; - Fase 3: stage - in bedrijven	- niveau A1 spreken en luisteren - via stage profiel op werk verhelderen

		laag, zowel bij mannen als bij vrouwen. - Stageplekken vinden wordt moeilijker			- in vrijwilligerswerk - in sociale werkvoorziening + warme overdracht naar CWI Maximaal 1 jaar (300 uur)	50% half jaar/jaarcontract
Annemie Koenders ROC Gilde Opleidingen, Venlo jm.koenders@rocgilde.nl	Uitstroomtraject naar werk voor gealfabetiseerde cursisten (niveau C-alfa)	Moelijk plaatsbaar in stages (er is vraag naar een startkwalificatie) Toename van analfabete deelnemers: 40% van de Alfa-cursisten zijn nieuwkomers	Stages vooral in non-profit organisaties, naaiateliers, alfa hulp Vrijwilligerswerk: peuterspeelzalen; SW-bedrijven	Alfa uitstroomtraject naar werk (komen binnen via sociale dienst of inburgeringstraject)	1 jaar, 9 lessen per week, (max. 2 jr bo): Breekijzer tot niveau 1/2 A1 fase 1: wie ben ik, wat kan ik? fase 2: werk of vrijwilligerswerk? fase 3: 15 weken taalstage 2x dd stage 1x dd solliciteren 1dd opdrachten gericht op taal & instructies - Overdracht via Portfolio	De cursisten goed voorbereiden op de arbeidsmarkt. Werken aan hun zelfvertrouwen. Door middel van taalstages werkritme en ervaring op laten doen.
Angèle van de Bosch ROC Aventus, Deventer, teamleider a.vandenbosch@aventus.nl	Met uitstroom op niveau 2/A2 zijn we al heel blij Analfabete curisten vooral in SR-trajecten, vrijwilligerswerk	Nieuwe opdracht: 6 maanden na uitplaatsing moet 50% van de mensen aan het werk zijn: andere doelen formuleren. Eis van taalniveau A1 wordt via Portfolio én Profieltoets getoetst.	Leerwerkplaatsen in de school		traject van 5-6 blokken: 3e blok: LO 4 ^e blok: voorbereiding stage; 5 ^{de} blok / 6de blok: extern stage en 1 terugkomdag + comm op de werkvloer; NT2 op maat en solliciteren	Nieuwe opdracht: 96 trajecten in 2 jaar, 50% naar werk; in samenwerking met reïntegratie Alexander Kalder

<p>Jeanet van der Schaaf ROC Rijn IJssel, locatie Renkum, teamleider j.v.d.schaaf@rocrijnijssel.nl</p>	<p>Traject Taal en Werk, waarin veel gealfabetiseerde en laag opgeleide cursisten</p>	<p>Zeer kleine gemeente waardoor veel combinaties van deelnemers gemaakt moeten worden; (Te) laag taalniveau voor een stage Zelfs bij seizoens-werk (kamermeisje) is taal het probleem. Op stages worden productie en handvaardigheid gewaardeerd, voor scholing geen tijd; Curisten willen werken, geen school</p>	<p>Flexibel moment om stage te starten (taalniveau van de deelnemer) Terugkomdag samen is essentieel t.b.v. initiatief achterblijvers! Stage stuurt taalvaardigheid</p>	<p>Taal en werk: voor laag opgeleide oudkomers. Daarnaast in andere trajecten ook nieuwkomers die direct naar werk willen/moeten. Taal leren doe je uit een boek...</p>	<p>Traject in blokken van 10 weken, 4 dd. Ideaal traject is 1^e blok 4dd school, laatste blok 1dd school + 3dd stage. Er zijn veel varianten in dit schema.. 1^e fase: intake opnieuw 2e fase: op stage, begeleiding op werkvaardigheden; stage-eisen blijken te moeilijk voor kandidaten</p>	<p>Taalniveauverhoging; 1 niveau is voor iedereen gehaald. 45% werk en 20% opleiding.</p>
<p>Riet Thijssen ROC West Brabant – Pasvorm Breda</p>	<p>PASVORM-trajecten = de praktijk stuurt de (taal)scholing Praktijk, Arbeid, Scholing en Vorming</p>	<p>Toetsing en verantwoording trajecten volwassenen: Bij gemeente aangeven dat de afsluiting van traject met Profieltoets niet passend is. Nu assessment gespreksvaardigheid via taalmarkt.</p>	<p>De praktijk is de beste leerschool: Alle cursisten na 2 weken op stage. School zelf biedt leerwerkbedrijven. Jongeren in achterstandssituatie. Begeleiden via WSW-bedrijf</p>	<p>Risicjongeren en ook volwassenen (die werk zoeken): Als je wilt werken en je bent laag opgeleid, kun je bij de Pasvorm terecht. Geen analfabete cursisten....</p>	<p>Lesgeven in de praktijk (in werkplaatsen op school): Snelle verhoging taalniveau + zelfvertrouwen via taalbegeleiding in de praktijkcentra Start traject Stage; alle aandacht voor begeleiding op werkhouding; begeleiding taalverwerving praktijkgericht. Weinig klassikale lessen.</p>	<p>Beroepskwalificatie niveau 1 of 2. Taalverhoging is het doel, maar wordt (nog) niet (altijd) gehaald.</p>

<p>Camiena Sanders</p> <p>ROC Midden Nederland, docente alfabetisering</p> <p>c.sanders@rocmn.nl</p>	<p>Voor lager opgeleiden is er een uitstroom-traject Werk en Arbeid</p>	<p>Voor analfabeten is er geen uitstroomprogramma.</p>		<p>Taal en Arbeid voor lager opgeleiden, maar geen uitstroom Programma voor analfabeten</p>		<p>Werken aan stagen en buitenschoolse opdrachten voor Analfabete deelnemers</p>
<p>Annet Berntsen</p> <p>Voor ROC Rijn IJssel, locatie Zevenaar</p>	<p>TIM-traject: SR-traject oudkomers (vrouwen 40+) gericht op vrijwilligerswerk</p>		<p>Matching stagen en deelnemers, gaat gefaseerd, niet allen tegelijk</p>	<p>Vrouwen wier kinderen de deur uit zijn: traject naar vrijwilligerswerk</p>	<p>4 x 10 weken, 2 dagdelen cursus, 1-2 dagdelen stage 1° fase: wie ben ik, wat kan? 2° fase: ik ga/wil op stage!? 3° fase: stage + vervolg</p>	<p>50% plek in het vrijwilligerswerk</p>
<p>Marijke van Zessen Ria Plaisier</p> <p>Albeda College, Vlaardingen</p> <p>m.vanzessen@albeda.nl r.plaisier@albeda.nl</p>	<p>Pilot PR voor zeer laag opgeleiden</p>	<p>Financiering. Albeda is deze pilot gestart met eigen middelen, de gemeente heeft dit nog niet ingekocht. Doorstroom: aangezien het een pilot betreft is er nog geen opvang of nazorg geregeld na het traject.</p>	<p>Gezien de goede resultaten in de eerste helft van de pilot: informatie naar buiten brengen: plaatselijke pers, LES, vragen of de gemeente op bezoek komt.</p>	<p>Zeer laag opgeleiden, startniveau A1 op weg naar A2 (=fase 2 van PR-o traject)</p>	<p>1° fase: Verlengde intake: 2 weken 2de fase: Competentie-gericht onderwijs: 8 weken (inclusief voorbereiding op stage) 3de fase: Stage: 8 weken (3 dagen stage en 1 terugkomdag) 4de fase: Afronding (2 weken)</p>	<p>Doorstromen naar werk of vrijwilligerswerk. Taalactivering. Zelfvertrouwen om maatschappelijke activiteiten op te pakken als werk of vrijwilligerswerk niet lukt.</p>